

35.

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI

3. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

35.
KAZI
SONUÇLARI
TOPLANTISI
3. CİLT

27 - 31 MAYIS 2013
MUĞLA

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı

Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No:163-3

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr.Haydar DÖNMEZ

27- 31 Mayıs 2013 tarihlerinde gerçekteřtirilen
35. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin katkılarıyla gerçekteştirilmiştir.

ISSN:1017-7655

Kapak Fotođrafı: Engin ÖZGEN
"Oylum Höyük, 2012"

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar DÖNMEZ tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Basımevi
MUĞLA – 2014

İÇİNDEKİLER

Aykut ÇINAROĞLU - Duygu ÇELİK - Ali GÜNEY 2011 ve 2012 Yılı Alaca Höyük Kazıları	6
Timothy P. HARRISON - Elif DENEL - Stephen BATTUK 2012 Tayinat Kazıları ve Araştırmaları	19
Lorenzo D'ALFONSO - Hatice ERGÜRER Archaeological Excavations at Kinik Höyük / Kınık Höyük 2011-2012 Yılı Kazıları	36
Wulf RAECK - Hakan I. MERT - Axel FILGES DIE ARBEITEN IN PRIENE IM JAHRE 2012	53
Cevdet Merih EREK Direkli Mağarası Kazıları 2012	73
Celal ŞİMŞEK 2012 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazı ve Restorasyon Çalışmaları	82
Taner KORKUT Tlos 2012 Kazı Etkinlikleri	103
Nicholas CAHILL Sardis 2012	119
Aliye ÖZTAN 2012 Yılı Acemhöyük Kazıları ve Sonuçları	136
Taciser Tüfekçi SİVAS - Hakan SİVAS Şarhöyük/Dorylaion Kazıları 2005-2012	151
Erdal ESER Divriği Kalesi: 2012	166
Hüseyin Murat ÖZGEN Adramytteion (Ören) 2012 Kazı ve Onarım Çalışmaları	178
Nicola LANERI Hirbemerdon Tepe 2003-2012: Seramik Kronolojisi	195

Antonio LA MARCA Aiolis Kyme'si 2012 Yılı Çalışmaları	203
Nurcan YAZICI METİN - Ü. Melda ERMİŞ - Akın TUNCER Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı 2012 Yılı Çalışmaları	216
Nicolò MARCHETTI The 2012 Joint Turco - Italian Excavations at Karkemish	233
Sait BAŞARAN - Gülnur KURAP Enez (Ainos) 2012 Yılı Kazı Çalışmalarıyla İlgili Rapor	249
Şevket DÖNMEZ - Aslıhan YURTSEVER BEYAZIT Oluz Höyük Kazısı Altıncı Dönem (2012) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar	262
Emine NAZA DÖNMEZ - Sevgi PARLAK Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2012 Dönemi Çalışmaları	279
Sema DOĞAN - Vera BULGURLU - Ebru Fatma FINDIK Demre / Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Koruma Ve Onarım Çalışmaları – 2012	292
Andreas FURTWÄNGLER - François BERTEMES - Helga BUMKE - Hüseyin CEVİZOĞLU Didyma 2012	302
Kadir PEKTAŞ Beçin Kalesi 2012 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	313
Timothy MATNEY - John MACGINNIS - Dirk WICKE - Kemalettin KÖROĞLU “Fifteenth Preliminary Report on Excavations at Ziyaret Tepe (Diyarbakir Province), 2012 Season”	329
Nuran ŞAHİN – Onur ZUNAL - Cennet PİŞKİN - Gülşah GÜNATA - Gülben KARAKAN - Evren AÇAR - Fuat LEBE - Cüneyt BALABAN Klaros 2012	342
Felix PIRSON - Martin BACHMANN Pergamon – 2012 Sezonu Çalışmaları Raporu	354
Volkmar VON GRAEVE - Philipp NIEWÖHNER	

2012 Yılı Milet Çalışmaları.....	372
Eşref ABAY - Fulya DEDEOĞLU Beycesultan 2012 Yılı Kazı Çalışmaları	386
Cevat BAŞARAN - Vedat KELEŞ - Şengül Dilek FUL - Hasan KASAPOĞLU - Hasan Ertuğ ERGÜRER Parion 2012 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları	398
Eugenia EQUINI SCHNEIDER Elaiussa Sebaste: 2011- 2012 Excavation and Conservation Works	415
Kimiyoshi MATSUMURA Büklükale Kazısı 2012	428
Vedat KELEŞ - B.Nuri KILAVUZ - Ersin ÇELİKBAŞ - Alper YILMAZ Hadrianoupolis 2012 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları	437
Bilal SÖĞÜT Stratonikeia 2012 Yılı Çalışmaları	448
Michael HOFF - Rhys TOWNSEND - Ece ERDOĞMUŞ - Birol CAN The Antiochia Ad Cragum Archaeological Research Project: 2012 Season	465
Suat ATEŞLİER - Sedat AKKURNAZ 2011-2012 Yılı Alabanda Kazıları	482
Hayat ERKANAL - Ayşegül AYKURT - Kadir BÜYÜKULUSOY - Vasıf ŞAHOĞLU - İrfan TUĞCU Liman Tepe 2012 Yılı Kara ve Sualtı Kazıları	499
Haluk SAĞLAMTİMUR - Ali OZAN Başur Höyük 2012 Yılı Kazı Çalışmaları	514
Adnan DİLER - Bekir ÖZER - Hülya BULUT - Şahin GÜMÜŞ - Gözde ADIGÜZEL - Özgün KASAR - N. Seda ERYILMAZ - Mazlum ÇUR Pedasa 2011 - 2012	530

STRATONİKEİA 2012 YILI ÇALIŞMALARI

Bilal SÖĞÜT*

Stratonikeia Muğla İli Yatağan İlçesi Eski Eskihsar Köyü'nde bulunmaktadır. İçinden geçen Yatağan-Milas karayolu nedeniyle kente ulaşım çok kolaydır. Bugün Stratonikeia antik kenti üzerine kurulmuş olan Eskihsar Köyü'nde oturan ailelerin bulunması, yerleşimin tam anlamıyla yaşayan bir tarih kenti görünümünü doğrulamaktadır. Bu nedenle Stratonikeia'da farklı dönemlere ait yapı kalıntılarını birlikte görmek mümkündür. Kent içinde bulunan yapılardaki dağılım ile uyumlu olacak şekilde, 2012 yılında farklı alanlarda çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu yılki çalışmalar farklı üniversitelerden öğretim elemanı, uzman, öğrenci ve işçilerden oluşan bir ekip ile sürdürülmüştür¹. Yapıların temizliği ve çevre düzenlenmesinin haricinde kazı, konservasyon, restorasyon ve çizim çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu yılki çalışmalara, ağırlıklı olarak Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü (DÖSİMM), Güney Ege Linyitleri İşletmesi (GELİ) Müessesesi Müdürlüğü ve Pamukkale Üniversitesi'nin Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi Koordinatörlüğü tarafından maddi destek sağlanmıştır. Ayrıca Muğla Valiliği, İl Özel İdaresi tarafından, kent içindeki Ağa Evlerinden birisi olan, daha önceki yıllarda Kazı Evi ve Müze Deposu olarak kullanılan Hasan Şar Evi'nin restorasyonu ile ilgili ödenek tahsis edilmiştir. Kente gelen ziyaretçilere verilmek üzere içinde Türkçe ve İngilizce bilgilerin olduğu CD ile birlikte hazırlanan 40 sayfalık Stratonikeia Broşürü Yatağan Kaymakamlığı tarafından bastırılmıştır. Yatağan Belediyesi kentte yapılan kültürel faaliyetlere destek vermiştir. Destek ve katkılarından dolayı tüm kurum, kuruluş ve kişilere teşekkür ederim¹.

2012 yılında sur duvarı dışında kentin batısında bulunan Erikli Kilisesi ve aynı alanda mezar kazıları yapılmıştır. Kentin içinde ise Kuzey Şehir Kapısı ve Cadde, Bouleuterion, Tiyatro, Roma Hamamı-1, Batı Cadde ve Selçuk Hamamı'nda çalışılmıştır. Geç Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi yapılarının restorasyonu konusunda plan tespit ve rölöve çalışmalarına devam edilmiştir.

1) Erikli Kilisesi

Stratonikeia antik kentinin kuş uçuşu 650 m. batısında yapılan çalışmalarda Bazilikal planlı bir kilise kalıntısı tespit edilmiş ve 2012 yılında başlayan kazılar bu yıl tamamlanmıştır². Eski Yatağan-Milas karayolu bu yapının kenarına kadar gelmektedir. Bu yol sayesinde kalıntıya güvenli bir şekilde ulaşım mümkün olmaktadır.

Buradaki çalışmalarda doğu-batı yönünde bir kilise kalıntısı tespit edilmiştir (Çizim:1). Kilisenin batıdaki giriş bölümü ve bu yöndeki mekânların tam planı belirlenebilmektedir. Yapının girişi, batıdaki mekânların güney bölümünden gelmekte ve

* Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli/TÜRKİYE (bsogut@pau.edu.tr)

¹ Kentteki çalışmaları her zaman destekleyen ve bizleri yalnız bırakmayan Muğla Valisi Fatih Şahin ve Yatağan Kaymakamı Dr. Hasan Tanrıseven'e, GELİ Müessesesi Müdürü Kenan Emirlioğlu ve ekibine, Yatağan Belediye Başkanı H. Haşmet Işık ve Belediye Başkan Yardımcısı Tarcan Oğuz ile belediyenin kültür çalışanlarına ve Turgut Belediye Başkanı Salih Özen'e tekrar teşekkür ederim.

² 2013 yılında yapıda koruma onarım çalışmalarına devam edilecektir.

bazı bölümleri taş döşemeli olmak üzere girişten sonra batıdaki mekânlara ve narteks bölümüne ulaşılmaktadır. Duvar kalıntıları ve mimarî detaylardan batı kısmında bazı mekânların iki katlı olduğu düşünülmektedir. Doğu-batı yönünde 3 nefin olduğu kilisenin güney bölümünde, nefe paralel bir mekân daha bulunmaktadır. Kilisenin merkezî nefi mozaik, her iki yan nefler ise tuğla döşemidir. Kuzey nefin batı kenarında bir havuz ve buradan doğuya doğru, kuzey nef orta bölümü boyunca devam eden üzeri kapalı bir kanal tespit edilmiştir (Resim:1). Batı bölümü daha iyi korunmuş olan orta nef mozaikleri geometrik şekillerden oluşmakta ve çok renklidir. Kilisenin doğu bölümü tahribat görmüş, geriye kalan kısmından yapının planı çıkarılabilmektedir.

Diğer buluntuların yanı sıra, kilisesinin aydınlatması ile ilişkili objeler tespit edilmiştir. Bunlar arasında bronz kancalar, zincirler, halkalar ile demir zincirler, duvara applike edildiği düşünülen eserler bulunmaktadır. Bunlardan 11ES17-E-B22 envanter numaralı haçın üzerinde Grekçe “Tanrım bize merhamet et” yazması³ ve her iki kolunda olasılıkla zincirlerle asılacak demir kancaların bulunması, bize bunun görülen bir yerde kullanıldığını, uçlarındaki demir kancalara da konveks dipli, kulplu kandillerin bağlanabileceğini düşündürmüştür⁴. 11ES17-E-B03 ve 11ES17-E-B11 numaralı kandil taşıyıcıları çoklu kandillere ait askı kısımlarıdır⁵ (Çizim:2). 11ES17-E-D26 numaralı eser olasılıkla duvara applike edilmiştir. Buluntular ışığında, tutamak kısımlarına da içi boş saplı kandil konularak kullanıldığı düşünülmektedir⁶. Kilisenin buluntularına göre en çok kullanılan alanlardan birisi⁷ çoklu kandillerle aydınlatılmış olmalıdır.

Kilisede bulunan sikkeler darp edildikleri yerlere ve imparatorlara göre incelendiğinde Bizans’ın en önemli merkezi olan Konstantinopolis’e ait sikkelerin daha fazla olduğu görülmektedir⁸. Diğer darp merkezleri ise Nicomedia, Kyzikos, Antiocheia ad Orontes ve Thessalonica gibi kentlerdir. Bunların dışındaki en önemli buluntulardan diğer ikisi ise, kuzey nefte havuzun hemen yanında bulunmuş olan 11ES17-F-PT01 envanter numaralı Spatheion amphorası ile darp yeri Carthaca olan ve I. İustinianus Dönemine (M.S. 527-565) tarihlenen bronz sikkedir. Kuzey Afrika tipi form ve hamur yapısına sahip olan bu amphoranın Anadolu üretimi olmadığı kesin ve benzer örneklerinin M.S. 6-7. yy. arasında kullanıldığı bilinmektedir⁹. Aynı seviyelerde bulunan amphora ve sikke ticaret sonucu, aynı dönemde buraya gelmiş olmalıdır.

Çalışmalarda ele geçirilen buluntular ışığında, kilisenin M.S. 5 yy. ile 7 yy.ın ilk çeyreği arasında kullanım gördüğü, çıkan yangın ve tahrip sonucu kullanımına son verildiği anlaşılmaktadır. Bundan sonraki süreçte uzun süre yerleşimin olmadığı alanda,

3 Burada bulunan yazıtlar Yrd. Doç. Dr. Murat Aydaş tarafından incelenmiş ve yayına hazırlanmaktadır.

4 Kilisede ele geçirilen kandil ve kandil aparatları ile ilgili değerlendirmeler, Stratonikeia kandilleri ile ilgili yüksek lisans tezi hazırlayan İnci Başkaya tarafından yapılmıştır.

5 Eldeki buluntular dikkate alınarak bir öneri çizimi yapılmıştır.

6 Bunlar avlunun güney geçiş bölümüne asılarak alan aydınlatılmış olmalıdır.

7 Burada çok sayıda sikkenin, sikke gramlarının ve ticaret ağırlıklarının bulunması burasının din haricinde sosyal işlerde de kullanıldığını düşündürmektedir.

8 Bu merkezlerin dışında 46 adet darp yeri tam olarak belirlenemeyen sikke tespit edilmiştir. Burada ele geçirilen sikkeler ile ilgili değerlendirmeler kazımız heyet üyesi Arkeolog Emin Sarıöz tarafından yapılmıştır.

9 M. Sciallano-P. Sibella, *Amphores*, Edisud, 1994. 75. Spatheion Amphorası’nın içinde kutsal şarabın taşındığı özel kaplardan birisi olduğu kabul edilmektedir (D. P. S. Peacock-D. F. Williams, *Amphorae and the Roman Economy*, New York, 1991, 202-203). Şarabın kutsallığı dikkate alındığında, kabın buluntu yeri ve boyutu da dinî amaçlı kullanılmış olma ihtimalini destekler niteliktedir. Stratonikeia’da daha önce bulunmuş olan benzer bir örnek için bkz. B. Söğüt, “Stratonikeia 2010 Yılı Çalışmaları” (B. Yılmaz, “Bouleuterion Çalışmaları”) 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı-4*, 2012, 404.

en üstte Beylikler ya da Erken Osmanlı Dönemine tarihlenen bir ev kalıntısı tespit edilmiştir. Çok az bir bölümüne ait kalıntının korunduğu evin duvarları kilisenin mozaik ve tuğla döşemeleri üzerine yerleştirilmiştir. Mevcut kalıntılara göre evin girişi güneyden, iç ve dış ocaklı, iki ya da üç odalı, dış kısımda hayvan bağlama yerleri bulunan, kırsal kesime ait tipik evlerden olduğu düşünülmektedir.

2) Batı Cadde Çalışmaları

Coşkun DAŞBACAK¹⁰
Banu YILMAZ

Batı Cadde, Gymnasion doğu duvarındaki propylondan başlayıp Roma Hamamı-1 ve Bouleuterion'un kuzeyinden geçerek doğu yönde devam etmektedir. Propylonda *in situ* bulunan postamentli Attik-İon tipi kaide ve oturduğu stylobat ile caddeye girişi sağlayan krepislerin açığa çıkarılması, propylona doğudan girişi sağlayan bir caddenin bulunduğunu göstermiştir. Doğu-batı yönünde devam eden caddeyi tespit etmek ve bu caddenin Bouleuterion'un kuzeyinde yer alan cadde ile bağlantısını kanıtlamak amacı ile alanda temizlik ve çevre düzenlemesinden sonra kazı çalışmalarına başlanmıştır.

Yapılan ilk çalışmalarda düzensiz halde taşıyıcı ve üst yapıya ait mimarî bloklar açığa çıkarılmıştır. Bu blokların Geç Osmanlı-Erken Cumhuriyet Döneminde değişik yapılardan taşındığı belirlenmiştir. Kazı çalışmaları sırasında 497,31 m. kot seviyesinde doğu-batı yönünde ilerleyen mermer bloklardan oluşturulmuş cadde döşemesine ulaşılmıştır. Cadde döşemesinin küçük bir bölümü hariç oldukça iyi korunduğu görülmektedir. Korunmayan bölümdeki döşeme blokları daha geç dönemlerde yerinden sökülerek başka yapı veya yapılara götürülmüş olmalıdır.

Caddenin ortasından geçen bir kanalizasyon sisteminin varlığı belirlenmiş ve bu sistemin geçtiği alandaki mermer döşemede, kentte yaşanan dönemsel depremler nedeniyle yer yer çökmelerin meydana geldiği belirlenmiştir. Caddeyi kuzey ve güneyde peristasisin oturduğu stylobat ile bir krepis sınırlandırmaktadır¹¹.

Caddenin doğu yönünde yapılan çalışmalar sırasında güney stylobatın üzerine düşmüş hâlde bulunan 6 adet sütun tamburu ve 2 adet Dor başlığının anastylosisi yapılmıştır. Yapılan anastylosise göre iki sütun arası mesafe 1.30 m. olarak tespit edilmiştir. Benzer bir düzenleme batı yönde de yapılmış olmalıdır.

Her iki yöndeki stylobat üzerinde sonraki dönemlerde yapılan tahribatın izlerine rastlanmıştır. Stylobat bloklarının bazı bölümlerinin de kaldırıldığı görülmüştür. Kaldırılan bloklarının altında krepis sırasının korunduğu görülürken, bazı bölümlerde stylobatın krepis ile birlikte kaldırıldığı tespit edilmiştir (Resim:2). Tahrip edilen bu bölümlerin sonraki dönemlerde taşıyıcı ve üst yapı mimarî elemanların ikinci kullanımlarıyla onarıldığı anlaşılmaktadır. Bu devşirme malzemeler arasında Augustus Dönemi özellikleri gösteren bir İon başlık parçası yer almaktadır. Caddede yapılan doğu yönlü kazı çalışmalarında, taşıyıcı ve üst yapı elemanlarına ait birçok mimarî blok

10 Öğr. Gör. Dr. Coşkun Daşbacak, Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kınıklı Kampüsü, Denizli/ TÜRKİYE (cdasbacak@pau.edu.tr)

Arş. Gör. Banu Yılmaz, Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kınıklı Kampüsü, Denizli/ TÜRKİYE (banu.16@gmail.com).

11 Kuzey stylobat 0,90 m. genişliğinde ve 0,26 m. derinliğindeyken, krepis 0,34 m genişliğinde, 0,10 m. derinliğindedir. Güney stylobat ise 0,87 m. genişliğinde ve 0,26 m. derinliğindeyken, krepis 0,34 m. genişliğinde, 0,7 m. derinliğindedir.

açığa çıkarılmıştır. Friz bloklarının hepsinin üzerinde ranke ve İon kymationu bezemesi görülürken, dönemsel olarak farklılıklar tespit edilmiştir. Geç Hellenistik Dönemden Geç Roma Dönemine kadar tarihlenen farklı yapılara ait friz bloklarının sonraki dönemlerde bu alana taşınmış olduğu, dağınık hâlde bulunan korniş bloklarının bir bölümünün ise aynı yapıya ait olduğu tespit edilmiştir. Alanda bulunan korniş blokları bezemelerine göre Geç Antoninler-Erken Severuslar Dönemine¹² tarihlenirken, konsollu korniş blokları arasında M.S. 1. yy. sonuna tarihlenen örnekler de vardır¹³. Farklı yapılara ait korniş bloklarının friz bloklarında olduğu gibi caddeye taşınmış olduğu anlaşılmaktadır.

Önceki yıllarda kazısı yapılan ve M.S. 139 yılı depreminden sonra inşa edilen Kuzey Cadde 8,90 m. genişliğinde olmasına karşın, Batı Cadde peristasis hariç 10 m. genişliğe sahiptir¹⁴.

Caddenin doğu yönde devamının tespiti için Bouleuterion'un kuzeyinde çalışmalarına devam edilmiştir¹⁵. Bu alanda yapılan çalışmalarda, bazı bölümlerde cadde döşemesinin taşındığı görülmüştür. Çalışmalar doğu yönde devam ettikçe yer yer çökmeler olsa da cadde döşemesi sağlam olarak açığa çıkarılmıştır. Caddenin bazı bölümlerinde ise sadece kanalizasyon sistemi üzerindeki döşemenin bir bölümünün korunduğu görülmüştür. 497,66 m. kot seviyesinde kuzey stylobata ait iki basamak açığa çıkarılmıştır (Resim:3). Kuzey stylobatın bazı yerlerde ikinci basamağa, bazı kısımlarda ise üçüncü basamağa ait bloklar tespit edilmiştir. Kuzey caddenin batı portliğinde olduğu gibi burada da iki basamakla çıkıldığı, üçüncü sıradaki blokların ise peristasisi oluşturan sütunların oturduğu stylobat olduğu anlaşılmaktadır. Cadde döşemesinde, kazı çalışmalarının başladığı ilk nokta ile Bouleuterion'un kuzeyindeki doğu ucu arasında 0,45 metrelik kod farkı bulunmaktadır. Bu fark kanalizasyon sisteminde atık suyun düzenli bir şekilde kent dışına akıtılmasını sağlamak için yapılmış olmalıdır.

Çalışmalarda caddenin taşıyıcı elemanı olan postament kaideler, yivli-yivsiz sütun tamburları, Dor ve Korinth başlıkları ile arşitrav, friz ile korniş bloklarından oluşan üst yapı elemanları açığa çıkarılmıştır. Taşıyıcı elemanların yoğunlukla Dor Düzeni'nde olması Antik Dönemde stylobat üzerindeki portüğün en son düzenlemesinin Dor Düzeni'nde olduğunu göstermektedir. Bu blokların bir bölümü düştüğü şekilde bulunmuş, bir bölümü de taşınmış veya devşirme olarak sıralandırılarak bahçe duvarı oluşturulmuştur. Mimarî blokların bezeme özelliklerine bakılarak farklı dönemlerde imar faaliyetlerinin yapıldığı görülmektedir. Caddenin üst yapı elemanlarından friz ve korniş blokları yoğun olarak Antoninler¹⁶ ve Severuslar¹⁷ Dönemi'nin mimarî özelliklerini

12 C. Başaran, *Roma Çağı Lotus-Palmet Örgesi*, Erzurum, 1995, Lev. 37, Res. 130 b.

13 Konsol bölümlerinde görülen akhantus yapraklarının işleme stili M.S. 1. yüzyıl sonlarına tarihlenen örneklerle benzerdir. Karşılaştırmak için bkz. M. Karaosmanoğlu, *Anadolu mimarî Bezemeleri Roma Çağı Yumurta Dizisi*, Erzurum, 1996, Lev. 13, Res. 25 a.

14 Dor Düzeni'nde inşa edilen ve M.S. 1. yy'a tarihlenen Hierapolis Frontinus Caddesi 14 metredir. Bkz. F. D'Andria, *Hierapolis (Pamukkale)*, İstanbul 2003, 74. Dor Düzeni'nde M.S. 1. yy'ın 2. yarısında inşa edilen Laodikeia Suriye Caddesi 7,30 m genişliktedir (C. Şimşek, *Laodikeia ad Lycum*, İstanbul, 2007, 115).

15 Geçen yıl cadde üzerinde denk düşen hamam yapısındaki çalışmalarımızda ve 11BS02-03 numaralı sondajlardaki çalışmalarla caddenin Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemlerine ait arkeolojik verileri tespit edilmiştir.

16 Antoninler Döneminde kullanılmaya başlanan ters-düz dizimli antemion kuşakları İonia ve Pamphylia'dan aktarılan biçimsel özelliklerin yerel sentezi sonucu oluşmuştur. Bu oluşumda, dizim ve kıvrık dal İonia, eksen yaprağın üçlü demetle bütünleşmesi Pamphylia kökenlidir. Özellikle Severuslar'ın ters-düz dizimli kuşaklarında karşılaşılan kenger yaprakları uygulaması, İonia'da Antoninler Dönemi içinde arada bir gördüğümüz bezek tiplerindedir (C. Başaran, *Roma Çağı Lotus-Palmet Örgesi*, Erzurum, 1995, 126).

17 M. Türkmen, *Pamphylia ve Kilikia'da Severuslar Dönemi Mimarî Bezemesi*, İstanbul Üniversitesi

taşımaktadır. Blokların tarihi, M.S. 139 depreminden sonra, Kuzey Caddede olduğu gibi burada da imar faaliyetinin gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır

Alanda bulunan eserler değerlendirildiğinde; Roma Döneminde Korinth Düzeni'nde inşa edilen cadde, doğusunda olduğu gibi Erken Bizans Döneminde Dor düzenlemesi ile geç dönemlere kadar kullanımı devam ettiği anlaşılmaktadır. Caddedeki en kalıcı düzenlemeler, M.S. 139 depreminden sonra kentte gerçekleştirilen imar faaliyetleri ile birlikte yapılmıştır. Öncekine göre daha küçük de olsa, daha sonraki dönemlerde bu düzenlemeler devam etmiştir.

Mermer cadde döşemesi üzerinde ele geçirilen Roma¹⁸, Bizans¹⁹ (Resim:4) ve İslâmî Dönem²⁰ tarihlenen eserlerin aynı yerde bulunması, farklı dönemlere ait kullanımı düşündürmektedir. Kuzey Cadde'de olduğu gibi Bizans Dönemine ait mekânlara burada rastlanmamıştır. Batı Cadde üzerinde kazılan bölümde böyle bir yapılaşmanın bulunmaması, caddenin kendi amacı dışında kullanılmadığını farklı dönemlerde tadilat geçirerek yine aynı işlevini sürdürdüğünü göstermesi kent için önemlidir. Caddenin doğu-batı aksında ve aynı zamanda Kuzey Cadde ile kesişerek kuzey yönde sirkülasyonu sağlayan kentin ana arterlerden birisi olduğu kesindir. Propylon ile bağlantılı olan Batı Cadde'de Hellenistik Döneme ait bir bulguya rastlanmamış olmakla birlikte, cadde ile ilgili ilk düzenleme en azından Hellenistik Döneme ait olmalıdır. Erken İmparatorluk Döneminde buraya yeni bir cadde eklemek mümkün olmayacağından, önceden var olan caddenin yeniden düzenlenmiş olduğu düşünülmektedir. Özellikle caddenin doğusunda yolun içinde düştüğü gibi bulunan ve postament kaideler ile Dorik tambur ve başlıkların kullanıldığı sütunlar, Erken Bizans Dönemi düzenlemesine aittir²¹ (Resim:5).

Zemin döşemesi ve stylobat üzerinde aralarında haçların bulunduğu çok sayıda grafitiler de Bizans Döneminde caddenin aktif olarak kullanıldığını göstermektedir. Farklı dönemlere ait seramik parçaları ve sikkeler de buranın aynı amaçla, uzun süre kullanıldığını doğrular niteliktedir.

3)Agora Çalışmaları

Banu YILMAZ²²

Gymnasion ile tiyatro arasında bulunan alanda bir yapının varlığı kesin olmakla birlikte, tanımlaması yapılmamıştı. Bu alanda bir agoranın varlığı düşünülmekteydi. Bu

(Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2007, 176.

18 Çalışmalar sırasında İmparator Macrinus (M.S. 217-218) Dönemine tarihlenen (H. Mattingly-E. A Sydenham-P. H. Webb, *Roman Imperial Coinage* Vol. VII, London, 1972, Pl. 20, 15) 12SBC-S05 envanter numaralı sikke ile I. Constantine (M.S.337-364) Dönemi'ne tarihlenen (C.H.V. Sutherland, R.A.G. Carson, *Roman Imperial Coinage*, Vol. VIII, London, 1981, Pl. 28, 77) 12SBC-S12 numaralı sikkeler bulunmuştur.

19 Theodore I. Comnenus-Lascaris (M.S. 1208-1222) Dönemine tarihlenen 12SBCS02-S03 envanter numaralı gümüş sikke ise caddenin 13.yy. kullanımına ait fikir vermektedir. Sikkenin ön yüzünde, arkalıksız tahtta oturan, cepheden betimlenmiş, nimbuslu, tunik ve kolobion giyimli Hz. İsa yer alır. Arka yüzünde ise ayakta durur vaziyette, stemma, divitision ve loros giyimli ve aralarında *labarum* tutarken imparator ve aziz görülmektedir. http://wildwinds.com/coins/byz/theodore_1/sb2064.1.jpg

20 12SBC-S06 envanter numaralı, II Mahmut (1785-1839) Dönemine tarihlenen ön yüzde tuğra ve 1255 Durubi fi Mısır yazılı sikke de caddenin son dönem kullanımını göstermektedir.

21 Muhtemelen M.S. 5. yy.a ait olan bu düzenleme Kuzey Sütunlu Cadde ile aynı dönemde yapılmış olmalıdır. Buradaki Dorik malzemelerin ise, şimdilik kesin yerini bilmediğimiz yakındaki bir yapıdan buraya taşınmış olduğu düşünülmektedir.

22 Arş. Gör. Banu YILMAZ, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli, TÜRKİYE. (banu.16@gmail.com).

452

nedenle tiyatronun yaklaşık 35 m. kuzeybatısında agoraya ait olduğu düşünülen duvarda temizlik çalışmaları başlatıldı. Düz kenarlı, düz yüzeyle, ince yonulu, dörtgen taşlardan oluşan çift sıra duvarın kireç taşı olan dolgu tabakasına ulaşılmıştır. Duvar bloklarının üzerinde anathrosisinin görülmesi bu duvarın devam ettiğini üst sırasının olduğunu göstermektedir.

Bu duvarın yaklaşık 70 m. kuzeydoğusunda yüzeyde yer alan eşik bloğundan dolayı burada bir yapı olduğu düşünülerek 5x5 m.lik sondaj alanı belirlenmiştir. Yapılan seviye indirme çalışmalarında doğu-batı yönlü geçiş sağlayan, çift kanatlı bir kapı eşiği tespit edilmiştir. Çift kanatlı olan kapının aşınma izlerinden tek kanadının daha çok kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kapı eşiğinin doğu bölümünde üç adet basamak sırası tespit edilmiştir. Basamak sıralarından 1. basamak sırası tahribata uğramıştır. Bu kapı eşiği ve basamak sıraları ile alanda batıdan giriş yapılan bir yapının varlığı düşünülmektedir. Kapı eşiği ve basamak sıraları muhtemelen Roma Döneminden ve buradaki ikinci kullanıma ait olmalıdır.

Alanda farklı dönemlere tarihlenen küçük buluntular açığa çıkarılmıştır. Bunlar arasında, Roma Dönemine tarihlenen cam *unguentarium*²³ ve kandiller yer almaktadır. Bu kandillerden 12AS01-PT03 numaralı örnek bu alanda çıkan diğer kandillerden tipolojik olarak farklıdır²⁴ (Resim:6).

Kapı eşiği önündeki üçüncü basamak sırasının önünde Cumhuriyet Dönemine ait bir kuyu tespit edilmiştir. Kuyunun örgüsünde kireç taşı ve mermer parçaları kullanılmış olup 3,5 m. derinlikte kuyunun kayrak taşı zeminine ulaşılmıştır. Kuyunun kuzey bölümünde Erken Bizans Dönemine ait olduğu düşünülen kuzey-güney yönlü su kanalı açığa çıkarılmıştır. Su kanalının örgüsünde kırık ve moloz kireç taşları kullanılmış olup üzerine kanalı kapatma amaçlı, büyük taşlar yerleştirilmiştir. Bu su kanalı kuyudan daha önce kullanım görmüş ve kuyunun yapıldığı dönemde işlevini yitirmiştir. Su kanalının üst seviyesinde ise Gallienus Dönemine tarihlenen (M.S. 253-268) sikkeler ele geçirilmiştir²⁵.

Kuyunun güneyinde yapılan çalışmalar sonucunda ise 497,88 m. kot seviyesinde pithos açığa çıkarmıştır. *Pithos* içerisinde yapılan çalışmalarda herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. *Pithosun* çevresinde yapılan seviye düzeltme çalışmalarında ise kayrak taşından döşeme tespit edilmiştir. Açığa çıkarılan döşemenin bir mekânın zeminini oluşturduğu *pithosun* ise depolama amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir.

Alandaki çalışmalarda doğu bölümde, doğu-batı geçişi sağlayan devşirme olarak kullanılmış ikinci bir kapı eşiği daha tespit edilmiştir. Kapı eşiğinin devamında kapı ile

23 *Unguentarium* dışı taşkın ağızlı, uzun ince silindirik boyunlu, boyundan gövdeye geçişi sert, şişkin gövdeli ve iç bükey profil yapan diplidir. Tüp biçimli bu *unguentarium* örnekleri M.S. 2. yy.dan Erken Bizans Dönemine kadar kullanım görmüştür. İsing (C. İsing, *Roman Glass from Dated Finds*, Groningen, 1957, 97-99), Barkóczy (L. Barkóczy, *Antik Gläser*, Roma, 1996, 65, Taf. LI. 172), Gürl (B. Gürl, *Tire Müzesi Cam Eserleri*, Ankara, 2000, 28.10) ve Şimşek (C. Şimşek, "Attouda Nekropolü", *Birinci Uluslararası Aşağı Büyük Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu (15-16 Kasım 2001)*, 2002, 237) bu tip örnekler için M.S. 2. yy.ı önerenler arasındadır. Hayes aynı tip Mısır örneklerini M.S. 3. yy'a tarihlendirmiştir (J. W. Hayes, *Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum*, Toronto, 1975, 221. 579-581). Ancak Saldern benzer bir örneği Erken Bizans Dönemine vermektedir. (A. Saldern, *Ancient and Byzantine Glass From Sardis (Cambridge, MA 1980) Vol. 6*, London, 1980, 78, Pl. 15, 564).

24 Griphon şeklinde betimlenen kandilin, rostrum bölümü gemi provası biçiminde yapılmıştır. Griphon figürü arka ayakları üzerine oturur şekilde betimlenmiştir. Baş kısmı yırtıcı bir kuş şeklinde olup *infundibulum* kısmı griphonun gövdesini oluşturmaktadır. Bu kandil yanında bulunan diğer eserlere göre 2-3. yy.dan olduğu düşünülmektedir.

25 2. basamak sırası seviyesinde ele geçirilen sikkelerin benzer örnekleri için bkz. D. R. Sear, *Roman Coins and Their Values III*, London, 2005, no: 9608, 9627 ve 10363, RIC 285. RSC 983.

ilişkili, kuzey-güney yönlü uzanan, kırık ve moloz taşlardan harçsız çift sıra örgülü duvar açığa çıkarılmıştır. Duvar örgüsü tekniğine göre Bizans Dönemine ait olmalıdır. Duvar ve kapı eşiği doğrultusunda alandaki bu verilerin bir mekâna ait olduğu düşünülmektedir. Ancak duvarın devamı henüz tespit edilemediği için bir mekân oluşturmamıştır.

Duvarın doğu bölümünde yapılan çalışmalarda Bizans Dönemine tarihlenen kuzey-güney yönlü uzanan pişmiş topraktan künk hatları açığa çıkarılmıştır. Bu künk hatlarının yapılan ölçüm çalışmaları sonucunda, Gymnasion duvarları önündeki künk hattı ve tiyatro doğu parodosta yer alan künk hatları ile benzer ölçülere sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu benzerlikler kentte yer alan su aktarım hattının bu alandaki varlığını kesinleşmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda Roma, Bizans ve Türk Dönemlerine ait yapı kalıntıları tespit edilmiştir (Çizim:3). Alanda çıkan bu yapı kalıntılarının genelde sivil yapılara ait olduğu düşünülmekle birlikte, henüz işlevi kesin olarak belirlenememiştir. Burada elde edilen verilerden, şimdilik farklı dönemlere ait kullanımın varlığı kesindir.

4)Tiyatro Çalışmaları

Tunç SEZGİN²⁶

Bu yıl tiyatrodaki sahne binası ile caveanın doğu ve batı bölümlerinin kuzeyinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Daha önceki yıllarda bir kısmı açılmış bu bölümlerde çalışmalar yoğunlaştırılmış tiyatronun sahne binasının zemin katı, doğu parodos ile doğu ve batı teras duvarları kazılarak genel hatları ile yapının planı belirlenmiştir. Böylece tiyatro için daha önceki çalışmalarda önerilen sahne binası ve caveanın plan denemelerinin²⁷ farklı olduğu ve genel özellikleri ile yapının özgün bir plana sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır (Çizim:4).

4.1 Sahne Binası ve Orkestra

Tiyatronun sahne binası zemin katının temel seviyesinde günümüze ulaşmıştır. Daha önceki yıllarda yapılan kazılarla bir kısmı açılan sahne binasının bu yıl doğusu kazılarak doğu parodos sınırları ortaya çıkarılmıştır²⁸. Doğu parodos genişliği olan 8,20 m. batı parodos içinde hesaplandığında sahne binasının uzunluğu belirlenebilmektedir²⁹. Sahne binası, tüm tiyatrolarda olduğu gibi orkestraya paralel şekilde yapılmış olup bağımsız bir şekilde doğu-batı yönde konumlandırılmıştır. Bağımsız sahne binasının zemin katında proskenion ve hyposkenion bulunur. Sahne ön cephesi üç katlıdır³⁰. Sahne binasının zemin seviyesinde proskenion ve hyposkenion bölümünün duvarları birbirine paralel şekilde belli aralıklarla doğu-batı yönlü yerleştirilmiştir. Bu bölümlere ait üç adet duvar sırası temel seviyesinde korunarak günümüze ulaşmıştır.

26 Arş. Gör. Tunç SEZGİN, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli/TÜRKİYE. (tsezgin@pau.edu.tr).

27 Daha önceki plan önerileri için bkz. D. D. B. Ferrero, *Teatri Classici in Asia Minore* 4, 1974, Tav. IV; Y. Boysal, "Stratonikeia 1992 Yılı Kazısı", *XV. Kazı Sonuçları Toplantısı-2*, Ankara, 1993, 121, 123, Res. 1; F. Sear, *Roman Theatres*, Oxford, 2006, 354, Plan 361; İ. H. Mert, *Untersuchungen zur Hellenistischen und Kaiserzeitlichen Bauornamentik von Stratonikeia*, Istanbul Forschungen Band 50, 2008, 98, 106, Abb. 12, 16.

28 Sahne binasının batısı ve batı parodos kısmı tiyatroya geçişi engellemek için ileriki yıllarda kazılacaktır.

29 Bugüne kadarki çalışmalarda sahne binasının 25,30 m. uzunluğunda olduğu belirtilmiştir (Mert 2008, 96). Ancak yapılan son kazılarla sahne binasının uzunluğunun yaklaşık olarak 31,25 m. olduğu anlaşılmıştır.

30 Sahne binası, M.Ö. 2. yy.da tek katlı iken Augustus Dönemi cephe düzenlemesi ile üç katlı olarak yapılmış, birinci kat Dorik, ikinci ve üçüncü kat Korinth Düzeninde inşa edilmiştir (Mert 2008, 96, 99, 102, Abb. 13).

Sahne binasının zemin katında yapılan yeni kazılarla hem proskene hem de arkadaki mekânlara beş kapı ile geçişin sağlandığı görülmüştür³¹. Henüz tamamı kazılmamış olan sahne binasının açılan kısımları incelendiğinde sahne binasının zemin seviyesinde korunan mermer duvarlarında daha sonradan genişletme ya da büyütme yapıldığına dair herhangi bir mimarî ize rastlanmamıştır. Ancak proskenede kayrak taşları ile örülü kalın duvar içine yerleştirilmiş bütün pseudo sütunların arka yüzünün ince yonu işlenmiş olması, bu kalın duvarın orijinal evrede olmadığı, pseudo sütunların duvar içinde kalacak şekilde sonradan eklenmiş olduğunu düşündürmektedir. Bu düşüncemizi destekleyen bir diğer veri pseudo sütunların oturduğu mermer stylobat bloklarının üzerinin ince yonu işlenmiş olmasıdır. Böylesi bir duvarın altında kalacak olan mermer blok üst yüzeyi kaba yonu bırakılarak gereksiz işçilik maliyetinden kaçınılmış olmalıydı.

Proskene önünde yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan Dorik mimarî bloklar kaldırıldığında, yer yer orkestranın mermer zemin döşeme plakaları çok parçalı da olsa bulunmuştur³². Mermer zemin döşemesinin belgeleme çalışmaları yapıldıktan sonra zarar görmemesi için üzeri örtülmüştür. Doğu analemma ön duvarının orkestrada bittiği noktada *in situ* heykel kaidesine ait bloklar düştüğü şekilde bulunmuştur. Kaide, gövde ve taç bloğundan oluşan yazıtlı heykel kaidesi yerine yerleştirilmiştir. Hemen aksında batı analemma ön duvarının bittiği noktada ise diğer heykel kaidesinin blokları açığa çıkartılmıştır. Batıda ortaya çıkarılan heykel kaidesinin gövde blokları bulunamamıştır.

4.2 Doğu Parodos

Önemli bir diğer çalışma ise doğuda diazomaya çıkışı sağlayan merdiven basamaklarının batısında, seyircilerin orkestra kısmına girişini sağlayan “L” biçimli koridor şeklindeki parodosta yapılmıştır³³. Hellenistik geleneğe uygun olarak üzeri açık olan parodosta önemli bulgular elde edilmiştir. Parodosta açılan bölümün zemininin düz kenarlı, düz yüzeyli, çokgen ve dikdörtgen kireçtaşı bloklarla yapıldığı görülmüştür. Burada orkestraya geçişi sağlayan kısmın zeminindeki bloklara kanalizasyona su akması için oyuklar açılmıştır (Resim:7). Sahne binası kısa yan kenarını oluşturan alt sırası bosajlı mermer duvarın doğu bitişiğinde, hemen zeminin üzerinde aynı tiyatro oturma basamakları gibi yapılmış bir sıra oturma yeri olduğu tespit edilmiştir³⁴. Sahne binası kısa yan duvarı alt tarafının bosajlı üst kısmının ise pseudo sütunların yer aldığı Dorik Düzen’de yapıldığı, bulunan taşıyıcı ve üst yapı elemanlarından anlaşılmıştır³⁵. Bu duvarın triglif-metop bloklarının metop kısmında ise maskların işlenmiş olduğu görülmüştür³⁶. Kazısı yapılan alanda bugüne kadar ele geçirilen 11 adet kabartmalı

31 Sahne binasının zemin kat planı belirlenmeden önce yapılan çalışmalarda hem Hellenistik hem de Augustus Dönemine tarihlenen proskene ve mekânlar için üç kapı ile giriş önerileri yapılmıştır. Öneri için bkz. Mert 2008, 93, 95, 98, 102, Abb.9, 10, 12, 13.

32 Daha önceki yıllarda yapılan çalışmalarda, orkestraya ait mermer zemin döşemenin varlığına ilişkin bulgulardan bahsedilmiş olmasına karşın, döşeme hakkında detaylı bir bilgiye yer verilmemiştir. Zemin döşemesi ile ilgili ilk bilgi için bkz. Y. Boysal, “Stratonikeia Kazısı, 1980 Yaz Sezonu Çalışmaları”, *III. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1981, 70.

33 “L” biçimli parodosun kuzey-güney yönlü koridoru 8,20 m. genişliğinde, orkestraya çıkan doğu-batı yönlü koridoru ise 2,75 m. genişliğindedir.

34 Parodos zeminindeki bu oturma basamakları tiyatrodaki gösteri/yarışmalara katılan sanatçı ve yarışmacıların sıralarının gelmesini beklediği bir alan olarak düşünülebilir.

35 Benzer cephe uygulaması, Stratonikeia Gymnasion’u batı uzun yan duvarın dış cephesinde de bulunmaktadır.

36 Aynı döneme ait olmasa da Letoon Tiyatrosu diazomasının yan giriş galerisi duvarı üzerindeki triglif-metop bloklarının metop kısmında da masklar işlidir (D. D. B. Ferrero, *Batı Anadolu’nun Eski Çağ Tiyatroları*, Çev: E. Özbayoğlu, Ankara, 1990, 245, Res. 124).

triglif-metop bloğunun metop kısımlarında 16 adet mask yer almaktadır³⁷. Aynı alanda bir adet alınlık bloğundaki kalkan üzerinde Dionysos kabartması ve bir duvar köşe bloğu üzerinde thrysos kabartması³⁸ ortaya çıkarılmıştır. Böylece tiyatronun tanrı Dionysos adına yapıldığını gösteren önemli verilere ulaşılmıştır. Bulunan Dorik mimarî elemanlar ve metop kısmındaki mask kabartmaları Erken İmparatorluk Dönemi özellikleri göstermektedir³⁹.

4.3 Doğu Teras Düzenlemesi

Altta bir podyum ve üst kısımda büyük bir teras duvarından oluşan doğu teras olarak adlandırdığımız alanda, bu yıl da çalışmalara devam edilmiştir. Doğu-batı yönünde yapılan podyum duvarında ve hemen kuzeyinde yapılan çalışmalarda duvarın doğu sınırı tespit edilmiştir (Resim:8). Podyum duvarının 31,10 m. uzunluğunda olduğu ve en doğuda duvarın taç kısmının Dorik profilli plaster başlığı ile sonlandığı görülmüştür. Podyum'un üst kısmının doğu bölümünde Geç Roma Dönemine ait bir bekletme havuzu ortaya çıkarılmıştır.

Podyumun üst kısmındaki büyük teras duvarının tamamı ortaya çıkarılarak, diazomaya çıkışı sağlayan sahanlık köşesinden itibaren 25,36 m. uzunluğunda olduğu tespit edilmiştir. Duvar, düz kenarlı, düz yüzeyli, ince yonulu, kare ve dikdörtgen bloklarla oluşturulmuş pseudo-isodomik örgüye sahiptir. Büyük teras duvarı en doğuda plaster yaparak sonlanmıştır. Podyum ile teras duvarı arasında kalan alanın sahanlık kuzey cephesi toikhobas seviyesinden itibaren güneyden kuzeye doğru eğimli bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Bu eğim, diazomaya çıkışı sağlayan merdiven sınırını oluşturan blokların terasa bakan doğu dış yüzünün güneyden kuzeye doğru belli bir açıda alt tarafın kaba yonu üst kısmın ince yonu bırakılmasından da anlaşılmaktadır⁴⁰. Bu alışık olunmayan her iki terasta görülen eğimli toprak düzenlemesindeki yeşil alanlı peyzaj planlaması, tiyatronun sadece mermer kütle şeklinde algılanmaması için yapılmış olmalıdır.

4.4 Batı Teras Düzenlemesi

Doğu teras düzenlemesi ile ilgili bulguların yapının simetriği olan batı tarafta da olup olmadığını anlamak için bu bölümde de çalışmalar yapılmıştır. Doğu parodosun hemen doğusundaki diazomaya çıkışı sağlayan sahanlıklı merdiven düzenlemesinin⁴¹ simetriğinin batıda da uygulandığı görülmüştür⁴². Doğuda olduğu gibi diazomaya çıkanların kullandığı sahanlık duvarı teras duvarıyla aynı biçimde yapılabildiği bir görünüm kazanmaktadır. Batıya doğru yapılan çalışmalarda doğu terasın benzerinin farklı ölçülerde de olsa batıda da uygulandığı tespit edilmiştir (Resim:9). Batı terasın

37 Bulunan mask kabartmaları tanrı, tanrıça, komedi ve tragedy masklarıdır.

38 Benzer thrysos kabartması, Aphrodisias hyposkenion merkez koridoru mermer kemer bloğu üzerinde de işlenmiştir. Bkz. Ferrero 1974, 165, Fig. 245; Ferrero 1990, 291, Res. 231.

39 Dor başlıklarının ekinus formu dış bükey kavisli olup, Ephesos Prytaneion (M. Steskal, *Das Prytaneion in Ephesos, Ephesos IX/4*, Wien, 2010, Taf. 61, 1-2) ve Stratonikeia Tiyatrosu sahne cephesi 1. kat dor başlıkları (Mert 2008, 114, Abb. 25-26) ve Lagina Hekate Kutsal Alanı Kuzey Stoa Dor başlıkları (Z.Gider, "Lagina Kuzey Stoa'nın Ön Cephe Düzenlemesi", *Stratonikeia'dan Laginaya Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, Ed.: B. Söğüt, İstanbul, 2012, 268, Fig. 6-7) ile benzerdir.

40 Aynı eğim, Batı Teras'tan diazomaya çıkan merdiven basamaklarının batı yüzündeki pseudo-isodomik duvarda bırakılan kaba yonu kısımlarda da açıkça görülmektedir.

41 B. Söğüt, "Stratonikeia 2011 Yılı Çalışmaları", *34. Kazı Sonuçları Toplantısı-3*, Ankara, 2013, 48-49.

42 Doğu diazomaya çıkan antalı merdiven düzenlemesinin simetriği batıda da diazomaya çıkmak için yapılmıştır.

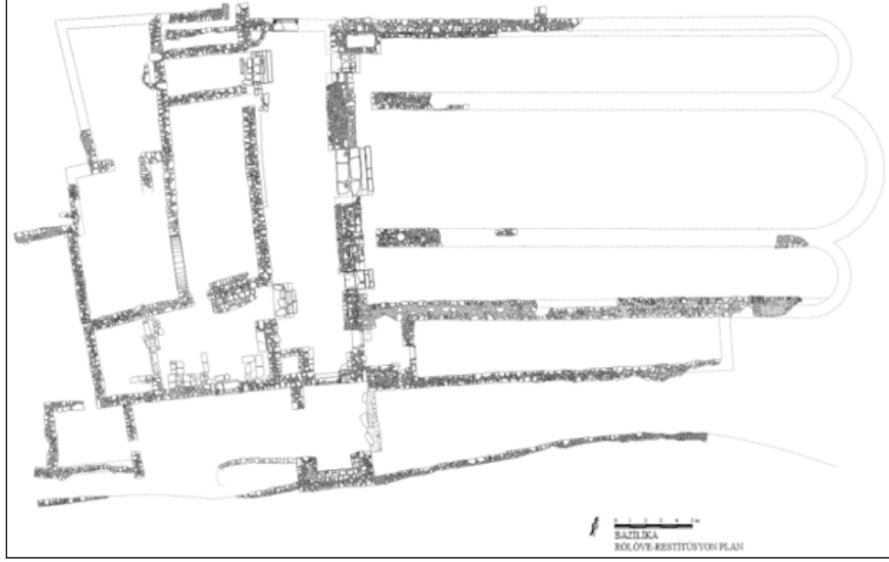
podyumu 7,60 m. uzunluğunda olup her iki podyumun kaide ve taç profilleri aynı olmasına rağmen, yükseklikleri ve örgü tipinin farklı olduğu görülmüştür. Doğu podyum daha yüksek ve pseudo-isodomik, batı podyum ise daha alçak olup duvar gövdesi orthostat bloklarıyla tek sıra yapılmıştır. Podyum ölçülerinin bu şekilde farklı olması araziye uydurulma zorunluluğundan kaynaklanmış olmalıdır. Podyum tacı üzerinde diazomaya çıkışı sağlayan merdivenin sahanlığının kuzeyinde *in situ* bulunan ve buraya sonradan yerleştirildiği belli olan dikdörtgen blok kaldırıldığında, podyum duvarı ile birlikte yapılmış olduğu anlaşılan bir sunu çukuru tespit edilmiştir⁴³. Sunu çukuru içerisinde yapılan seviye indirme çalışmalarında, Erken İmparatorluk Dönemine tarihlenen pişmiş toprak kaplar ile dipte kırık bir stroter parçası bulunmuştur. Sunu çukuru ve buluntular burada bir törenin yapılmış olduğunu göstermektedir.

Batı podyum duvarının bittiği noktada kuzey-güney yönlü arka duvarı batıda cephesi doğuya bakan, tek nefli, Dor Düzeni'nde inşa edilmiş portik tespit edilmiştir. Portik, batı terasın podyumuna sonradan eklenmiş olmalıdır.

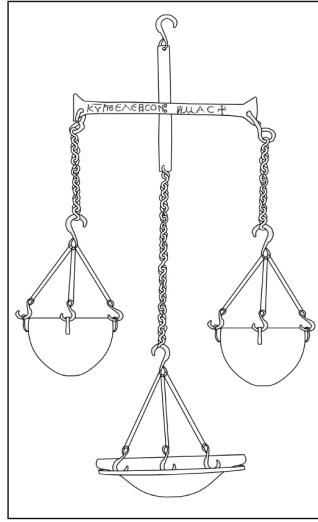
Batı teras üzerinde diazomaya çıkışı sağlayan merdiven basamaklarına paralel olarak yapılmış kuzey-güney yönlü ikinci bir basamak sırası daha bulunmuştur. Çalışmalarda sonradan eklendiği anlaşılan ve podyum tacı seviyesinde iki anta ile başlayan basamaklardan 11 tanesi sağlam olup toplam 15 adet basamak açığa çıkarılmıştır⁴⁴. Deprem nedeniyle kayan teras duvarına ait dolgu taşlarının tehlike oluşturması nedeni ile hem teras duvarı, hem de basamaklar tam olarak kazılamamıştır. Şu ana kadar yapılan çalışmalarda, basamakların bir yere çıkmak için kullanılmadığı, alanda yapılan törenler ya da batı teras duvarının eğimli olan kuzeye doğru kaymasını önlemek amacıyla yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

43 Sunu çukuru ağız kısmında 53x40 cm. ölçülerinde 1,38 cm. derinliğindedir.

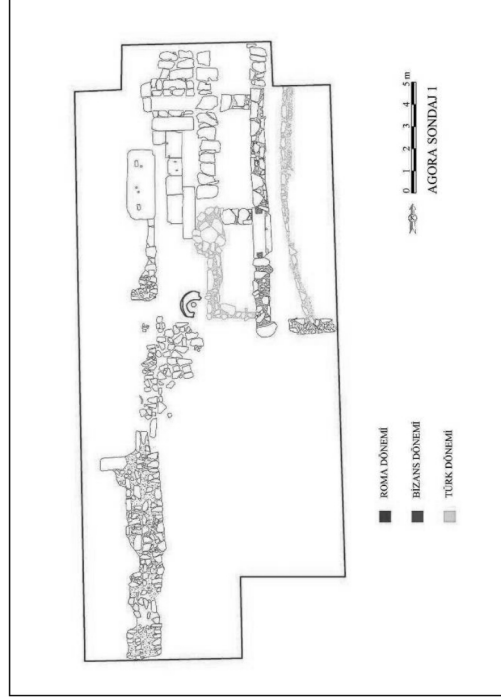
44 Genel olarak basamaklar, doğu-batı yönde 6 m uzunluğunda, 0,27 m yüksekliğinde ve 0,36 m derinliğindedir.

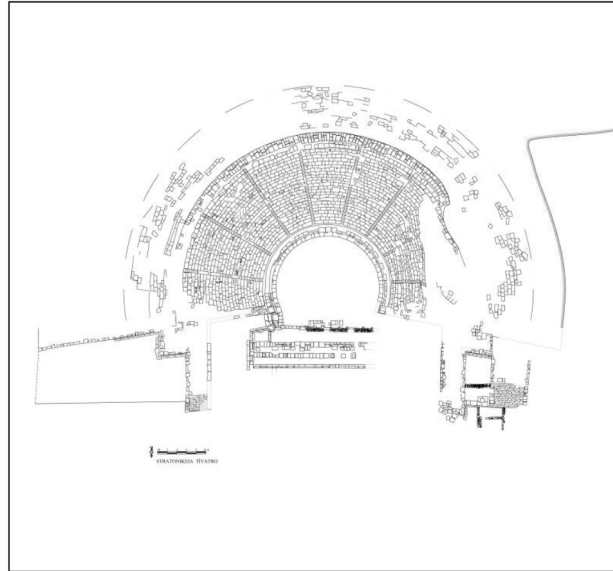
Çizim 1: Kilise'nin rölöve ve restitüsyon planı.

Çizim 2: Kilisede bulunan yazıtlı çoklu kandil taşıyıcısının çizim önerisi.

Çizim 3: Sondaj 1’de bulunan kalıntılar.

Çizim 4: Tiyatro’nun rölöve planı.

Resim 1: Kilise'nin kuzey nefindeki, havuz, kanal ve tuğla döşeme, doğudan.

Resim 2: Batı Cadde'nin batı bölümü

Resim 3: Batı Cadde'nin doğudaki devamı.

Resim 4: Batı Cadde doğu kısımda, yolun güney kenarı ve içindeki sütunlar.

Resim 5: Batı Cadde'de bulunan, Theodore I. Comnenus-Lascari Dönemine (M.S. 1208-1222) ait sikke.

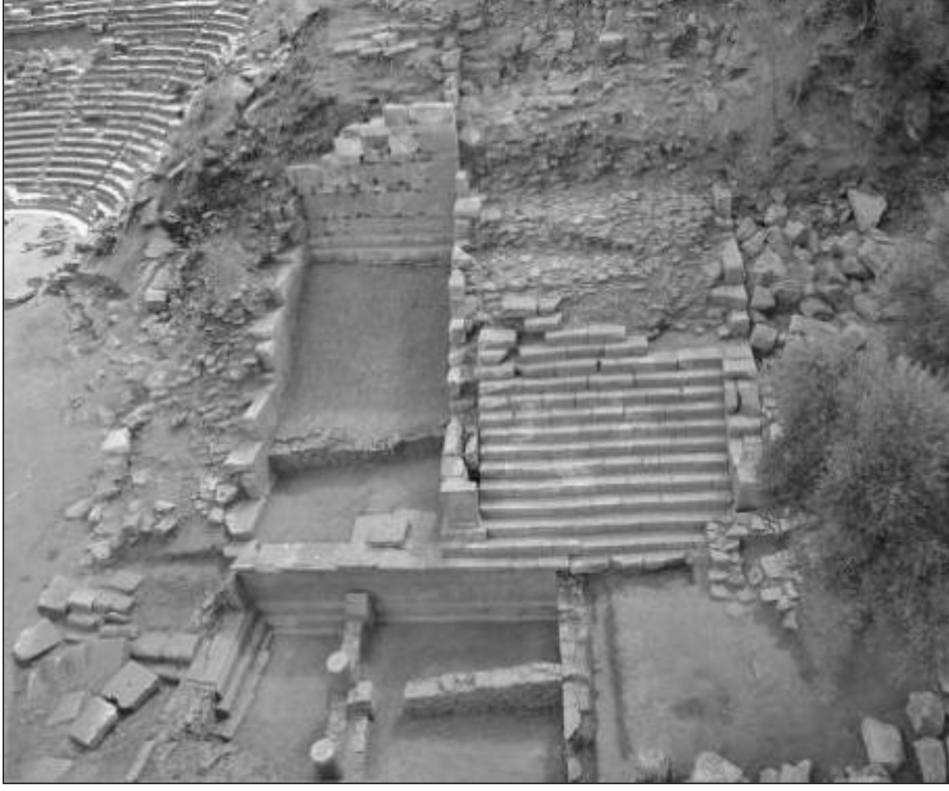
Resim 6: Sondaj 1'de bulunan 12as01-pt03 numaralı kandil.

Resim 7: Tiyatro'nun doğu parodosu girişi.

Resim 8: Tiyatro doğu terasın genel görünümü.

Resim 9: Tiyatro batı teras ve basamaklar.